

# Krásy slovenska

ROČNÍK XLIV

8/67

KČS 3,50







## SKOBY A LANÁ?

Počiatky vývoja športového horolezectva v Alpách sa datujú od výstupu na Mont Blanc, najvyšší končiar Álp. Tento prvovýstup sa pripisuje J. Balmatovi a Dr. Vi. Paccardovi z 8. 8. 1786.

No podobne ako u nás spomíname na prvý výlet do údolia Zeleného plesa r. 1565, na „školský“ výlet do Tatier r. 1596 pod vedením profesora Bocatia a vodcu Kunischa a na prvý opis výstupu na nemenovaný tatranský štít od Davida Frölicha z r. 1615, aj v histórii Álp nachádzame mnohé akcie, boje a pokusy o prelezanie vrchov ešte pred rokom 1786. Ved' v čase, keď sa v Alpách už používali lezečky (scarpetti), v Tatrách sa na ťažkých miestach chodilo v pančuchách. Žula bola drsná a prihodilo sa, že si lezec poranil nohu a mohol si ju obviazať iba potom, keď sa dostal z exponovaného miesta. Tak vzniklo v Tatrách vtípkovanie, že „najprv treba vlastnou krvou navlhčiť skalú, pretože potom dobre lepí.“

Nechajme však vtípkovanie a nazrime do ranných dejín horolezectva.

### Pohľad do dejín

Pozrime sa do staroveku. Prvý opis horstva poznáme z roku 390 pred naším letopočtom. Napísal ho grécky geograf Knidos. Jeho dielo o horstvách iste nebolo dokonalé, no bolo by zaujímavé preštudovať, ktoré horstvá v ňom vôbec uvádza.

Ak sledujeme na mape ťaženie mladého macedónskeho panovníka, kráľa Macedónie, Alexandra Macedónskeho, musíme konštatovať, že tento smelý, mladý a nebojácny vládca vykonal na svojich ťaženiach neznámymi horstvami jedinečné a obdivuhodné výkony aj z horolezeckého hľadiska.

Alexander Macedónsky, nazývaný v histórii aj Alexandrom Veľkým, narodil sa r. 356 pr. n. l. Kráľom sa stal r. 336 pr. n. l. a zomrel r. 323 pr. n. l. v Babylone. Žil teda 33 rokov. Jeho vychovávateľom bol veľký grécky učenec Aristoteles. Možno Aristoteles už poznal dielo Knidosu o horách a použil ho aj pri výchove mladého Alexandra.

Ťaženie Alexandra bolo priam veľkolepé. V Thessálii prešiel horským masívom Ossa, na Balkáne prekročil pohorie Rhodope, bol na Tauruse, vystúpil na Phrygijské plató, prešiel cez priesmyk Gülek Bazar a Amanským pohorím, dotkol sa Libanonu a Antilibanonu, navštívil Egypt, prebýjal sa Eufratsko-Tigrijským pohorím, prekonal Perské brány a prešiel do Iránu.

Tu prežil asi najťažšie podnikanie v živote, lebo v hlbokom snehu, za fujavice, nočným výstupom musel prekonať ozrutné bralá. Keď sa jeho zvláštna horská jednotka márne pokúšala o výstup, ujal sa ho sám. Smelý a veľmi odvážny výstup sa mu podaril a cesta do vnútra Ázie bola otvorená.

Asi z Teheránu prestúpil cez Elbruské pohorie (Demavend je najvyšším končiarom 5680 m), bol v Kandahare, prešiel cez priesmyk Šer Dahan do Kábulu (v Afganistane) a cez Hindúkuš, pravdepodobne priesmykom Chavak (3548 m). Bol to tvrdý postup. Trval 14 dní v zasneženom teréne. Vojsko jedlo surové mäso, bez chleba.

Keď prekročil rieku Amu Daria (oxus), najbližším cieľom bola rieka Syr Daria a mesto Samarkand. Prešiel cez pohorie Ťaň-šaň. Potom sa dostal do Pamiru. Dažde, mrazy, zima, hlad sprevádzali vojsko, veľa mužov mu tu zahynulo, on však postupoval ďalej.

Na Sogdianskych skalách prežil dobrodružstvo pre horolezcov iste zaujímavé. Obširnejšie je opísané pod nadpisom „Dobýjanie horskej pevnosti na Sogdianskom brale“. Z neho vysvitá, že Alexander Macedónsky je vlastne vynálezcom skoby a použitia lana pri zliezaní skál.

Dobýjanie vzdorujúcich pevností v divokom Turkestane bolo ťažšie ako ťaženie proti najsilnejšej



perskej armáde. Najťažším orieškom bola v ňom horská pevnosť na Sogdianskom brale v oblasti východnej Buchary, asi pri dnešnom Mavar al Navar. Považovali ju za nedobytné opevnenie, bohato zásobené vodou a potravinami aj pre prípad najdlhšieho obliehania. Do tejto pevnosti sa uchýlili vodcovia odporu. Na úpäť horskej pevnosti strmiacej do obrovskej výšky, zvislé a hladké steny spadali až do samého údolia, dal rozložiť tábor. Rozkázal vyzvať osadenstvo pevnosti, aby sa vzdalo, že všetkým zaručuje voľný odchod. Z pevnosti však došla odpoveď: „Nie!“ Ba posmešne volali: Prečo nevyšle všemohúci dobyvateľ okridlených vojakov, ktorým by mohol byť výstup iba hračkou?

Vtedy sa o letectvo ani nespomínalo, ale „okridlených vojakov“ mal Alexander k dispozícii. Boli to už častejšie osvedčení bojovníci v „garde vybraných horolezcov“, v špeciálnej horskej formácii, v ktorej slúžilo 300 dôkladne vyskúšaných Macedóncov.

V tábore prehlásil, že Sogdianske bralo musí byť dobyté. Určil 12 odmien. Prvému, kto vystúpi na žulovú stenu, dá 12 talentov, druhému 11, dvanástemu 1. (Talentum = miera váhy a peňazí v starom Grécku, znamenala 26 196 gramov; delila sa na 60 mín alebo 6000 drachiem, poľažne na 36 000 obolov.)

Bola už noc, keď „horolezci“ nastúpili k útoku. Každý mal pri sebe niekoľko výstužných skôb na vystužovanie vojenských stanov, lano pre vzájomné istenie a kladivo na odbíjanie ľadu z omrzutej skaly a na zatĺkanie skôb do skalných puklín. Išlo o smelú, takmer nevyriešiteľnú úlohu. Tridsiati z odhodlaných lezcov sa zrútili, ale keď svitalo, sedela už formácia horolezcov učupená pod najvyšším výčnelkom brala a mávaním šatiek upozorňovala na seba tábor. Alexandrov herold hlásil nedobytnú pevnosť: „Došlo okridlené vojsko a v najkratšom čase sa objaví na najvyššom bode pevnosti!“

Hore tomu neverili. Dokiaľ ešte pochybovali a posmievali sa útočníkovi, garda horolezcov sa vyrútila na posledný stupeň brala a zaútočila. Prekvapujúci útok ochromil šľachticov uchýlených na brale, ktorí tu mali i svoje ženy a dcéry. Veľký val Buchary, nedobytná pevnosť, padla k nohám Alexandrových bojovníkov. Vďaka za to patrí odvážnym horolezcom, ich lanám, najmä však s k o b á m.

Nesmiernym pokladom, ktorý tu padol do rúk Alexandrových, bol vzácny živý poklad. Krásna Roxana, dcéra bucharského vodcu opozíciu Oxartes. Alexander hneď gavaliersky požiadal o jej ruku.

Bolo mu však treba dobyť ešte jednu pevnosť. Použil pri nej útočné rebríky a živú pyramídu, pri ktorej vojaci liezli jeden druhému cez plecia.

Až potom mohol byť sobáš. Oslavoval sa s veľkou pompou a nádherou. Ako grandiózny svadobný dar zaumienil si položiť k nohám novej panovníčky Indiu, zem divov na úpäť bielych vrchov božstiev. Vojaci dostali z dobytých pevností hojnosť údeného mäsa a veľa vína. Zajatého svokra Alexander neskoršie menoval satrapom Baktrie.

V ďalšej ceste prešiel Hindúkušom, ale na novom mieste cez sedlá Sigan a Pelu. Zaútočil na pevnosť Aornos (neďaleko vtoku rieky Kábul do Indusu). Na pevnosti, umiestenej na brale vysokom 150 m, trikrát zlyhal útok horolezcov. Potom dal nanosiť násyp vo forme vrchu, z neho urobil premostenie a pri útoku na zbývajúcu výšku brala sám vyliezol ako prvý. Za ním sa hrnulo vojsko. Tak padla aj pevnosť Aornos.

V tejto krajine však Alexandra prekvapila nová útočná zbraň: slony. Z Raválpindí (dnes východisko expedícií na Nanga Parbat a Karakorum, zaútočil a vybojoval tu poslednú bitku, vzdorujúc aj útočným slonom.

Mal ešte niekoľko šarvátok, vojsko však bolo už uťahané a presýtené ustavičnými bojmi. Bojovníci túžili po domove. Preto nastúpil cestu späť. V Babylone r. 323 pr. n. l. zomrel na vysokú horúčku.

Dnes už sotva možno zrátať sedlá a priesmyky, ktoré tak Alexander prekonával. Nad jeho výkonom žasol starý svet, no žasne aj dnešný. Ani pred ním, ani po ňom nebolo človeka, ktorý by bol v prebádaní vysokých hôr toľko dokázal ako on. Veď vtedy každý krok znamenal objav. Nemal mapy, ani pomôcky, sám si vypracovával plány. Použil vyzvedačov, iste prinútil aj miestnych obyvateľov, aby ho viedli, poľažne ukázali mu priechody. Predsa však bol to on, ktorý neraz viedol stotisícovú armádu v zodratej obuvi a s krvavými nohami cez vysoké snehy, strmé skaly, v oslepujúcej žiare slnka alebo v hroznom nečase. Zaujímavé je, že o končiare nestál, nezaujímali ho. Všade hľadal iba priechody. Nesporne však bolo jeho zásluhou, že pre vtedajší svet ako prvý objavil ázijské krajiny s ich horstvami.

Pre porovnanie uvádza L. Trenker nasledovnú tragédiu v horách, ktorá sa odohrala r. 1842, teda o viac ako 2000 rokov neskoršie. – Angličania si r. 1838 chceli podmaniť Afganistan. Keď potom boli pri Kábule porazení, začali ustupovať do Indie, pravdepodobne cez Chaiberské sedlá. Vojsko, vyzbrojené aj delami, malo do 4500 ľudí. K nemu sa pripojil dlhý sprievod nevojakov, žien a detí, vyše 12 000 hláv. Bolo ich teda spolu do 17 000, keď sa 6. 1. 1842 na tú strašnú cestu vybrali. Väčšina z nich pomrzla, zomreli hladom, vyčerpaní zostali ležať, pozabíjali ich, alebo odvliekli domorodci a zvyšok zahynul po strašných útrapách a mukách, aké sa ani predstaviť nedajú.

Horolezecký výkon mladého vladára v prekonávaní horských krajov bol teda ozaj jedinečný.